

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปกรรมและชุมชน ชุมชนพลีว

ภาพที่ 1 “แผนที่ตำบลพลีว”

ที่มา : <http://www.map.longdo.com>

ชุมชนพลีว สมัยก่อนบริเวณชุมชนนี้จะมีต้นไม้อยู่ชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นไม้เถาวัลย์มีผลเล็กขนาดลูกเกด สีเหลืองเรื่อ ๆ เปลือกใช้ควั่นทำเชือก ชาวบ้านเรียกว่า "ต้นพลีว" ขึ้นอยู่มากชาวบ้านจึงเรียกว่า "พลีว" พลีวเป็นชื่อของชุมชนเก่าแก่ที่มีมาแต่โบราณที่ตั้งอยู่กึ่งกลางเส้นทางเชื่อมต่อเมืองจันทบุรี และเมืองขลุงสายเก่า (เดิมเป็นเพียงทางเกวียน) ช่วงระหว่างบ้านหนองบัวกับบ้านตะปอน มีบ้านเรือนตั้งอยู่ริมทางหนาแน่นจนกลายเป็นชุมชนใหญ่ที่มีการค้ากับผู้คนที่ย้ายถิ่นมาและคนท้องถิ่นที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง จนกระทั่งมีการตัดถนนสายใหม่ (สุขุมวิท) ที่ไม่ผ่านชุมชนพลีวดั้งเดิม จึงทำให้มีความสำคัญลดน้อยลงไป การเรียกชื่อ "ตำบลพลีว" มีมานานเท่าไรไม่สามารถค้นหาหลักฐานได้ เมื่อปี พ.ศ.2440 เคยได้ยกฐานะเป็นอำเภอครั้งแรก ใช้ชื่อว่า "อำเภอพลีว" มีที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่บ้านคลองยายดำ ตำบลพลีว เนื่องจากตำบลพลีวมีราษฎรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จนประมาณปี พ.ศ.2452 จึงได้ย้ายอำเภอมาอยู่ที่แหลมสิงห์ และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น "อำเภอแหลมสิงห์"

ชุมชนพลั่วตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดจันทบุรี มีเนื้อที่ 13.70 ตร.กม. พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบและพื้นที่ป่าชายเลน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,106 คน เป็นชาย 2,453 คน เป็นหญิง 2,653 คน อาชีพหลักค้าขายอาชีพเสริม ทำสวนผลไม้

อาณาเขตชุมชนพลั่ว ทิศเหนือ ติดต่อ ต.คมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ทิศใต้ ติดต่อ ตำบลหนองขี้ม อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ทิศตะวันออก ติดต่อ ตำบลตะปอน อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ทิศตะวันตก ติดต่อ ตำบลคลองน้ำเค็ม อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ภาพที่ 2 “บ้านในชุมชนพลั่ว”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2556

ภาพที่ 3 “บ้านในชุมชนพลั่ว 2”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2556

ภาพที่ 4 “บ้านในชุมชนพลีว3”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 5 “เส้นทางเข้าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลีว”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2556

อลังกรณ์เจดีย์

ภาพที่ 6 “อลังกรณ์เจดีย์1”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2556

ประวัติการสร้างอลังกรณ์เจดีย์

อลังกรณ์เจดีย์ เป็นเจดีย์ศิลาแลง ทรงกลมแบบลังกา มีบันไดขึ้นบานประทักษิณทั้ง 4 ด้าน เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสน้ำตกพลิว พ.ศ. 2419 ทรงโปรดฯ ให้พระยาจันทบุรี สร้างขึ้น ณ เขาสระบาปบริเวณน้ำตกพลิว ต่อมาอลังกรณ์เจดีย์ชำรุดทรุดโทรมมาก จังหวัดจันทบุรีและกรมศิลปากร จึงร่วมกันบูรณะขึ้นใหม่ตามแบบเดิม เมื่อ พ.ศ. 2508 (ธนชัย สงวนศิลป์. 2556: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 7 “พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”

ที่มา : <http://www.prawadyai.com>

ภาพที่ 8 “อลังกรณ์เจดีย์ 2”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2556

ภาพที่ 9 “บันไดขึ้นอลังกรณ์เจดีย์”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2556

ภาพที่ 10 “ฐานอลังกรณ์เจดีย์”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ชุมชนรอบอสังกรณ์เจดีย์

ภาพที่ 11 “ชุมชนร้านขายของทางขึ้นอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2556

ภาพที่ 12 “ทางขึ้นอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2556

ความสัมพันธ์ของชุมชนกับองค์กรเจดีซี

องค์กรเจดีซีชำรุดทรุดโทรมมาก จังหวัดจันทบุรีและกรมศิลปากร จึงร่วมกันบูรณะขึ้นใหม่ตามแบบเดิม เมื่อปี พ.ศ. 2508 ปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งอยู่ในความดูแลของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว น้ำตกพลิ้ว เป็นสถาปัตยกรรมที่คนทั่วประเทศมาเที่ยวชม ทำให้ชาวชุมชนพลิ้วมีรายได้จากการท่องเที่ยวปีละมาก ๆ สร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมซึ่งนำไปสู่การอนุรักษ์ต่อไป (ธนชัย สงวนศิลป์. 2556: สัมภาษณ์)

ชุมชนรอบพระอนุสาวรีย์พระนางเรือล่ม

ชุมชนพลิ้ว สมัยก่อนบริเวณตำบลนี้จะมีต้นไม้ชนิดหนึ่ง เป็นไม้เถาวัลย์มีผลเล็กขนาดลูกเกด สีเหลืองเรื่อ ๆ เปลือกใช้ควั่นทำเชือก ชาวบ้านเรียกว่า "ต้นพลิ้ว" ขึ้นอยู่มากชาวบ้านจึงเรียกว่า "พลิ้ว" การเรียกชื่อ "ตำบลพลิ้ว" มีมานานเท่าไรไม่สามารถค้นหาหลักฐานได้ เมื่อปี พ.ศ.2440 เคยได้ยกฐานะเป็นอำเภอครั้งแรก ใช้ชื่อว่า "อำเภอพลิ้ว" มีที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่บ้านคลองยายดำ ตำบลพลิ้ว เนื่องจากตำบลพลิ้วมาราษฎรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จนประมาณปี พ.ศ.2452 จึงได้ย้ายอำเภอมายังที่แหลมสิงห์ และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น "อำเภอแหลมสิงห์"

ชุมชนพลิ้วตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดจันทบุรี มีเนื้อที่ 13.70 ตร.กม. พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบและพื้นที่ป่าชายเลน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,106 คน เป็นชาย 2,453 คน เป็นหญิง 2,653 คน อาชีพหลัก ค้าขาย อาชีพเสริม ทำสวนผลไม้

อาณาเขตชุมชนพลิ้ว ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลคบบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลหนองซิม อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลตะปอน อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลคลองน้ำเค็ม อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี (สราวุธ อินทะพันธ์. 2556: สัมภาษณ์)

ความสัมพันธ์ของชุมชนกับพระอนุสาวรีย์พระนางเรือล่ม

พระอนุสาวรีย์พระนางเรือล่มชำรุดทรุดโทรมมาก จังหวัดจันทบุรีและกรมศิลปากร จึงร่วมกันบูรณะขึ้นใหม่ตามแบบเดิม เมื่อ พ.ศ. 2508 และทุก ๆ วันที่ 10 พฤศจิกายน ของทุกปี จะมีประชาชนจำนวนหนึ่งที่ยังคงให้ความสำคัญแก่พระนางเรือล่ม โดยเฉพาะคณาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มักจะมาทำพิธีบวงสรวง เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระองค์

ปัจจุบันพระอนุสาวรีย์พระนางเรือล่มได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งอยู่ในความดูแลของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว น้ำตกพลิ้วเป็นสถาปัตยกรรมที่คนทั่วประเทศมาเที่ยวชมทำให้ชาวชุมชนพลิ้วมีรายได้จากการท่องเที่ยวปีละมาก ๆ สร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมซึ่งนำไปสู่การอนุรักษ์ต่อไป (ธนชัย สงวนศิลป์. 2556: สัมภาษณ์)

ประวัติการสร้างพระอนุสาวรีย์พระนางเรือล่ม

ภาพที่ 13 “พระอนุสาวรีย์พระนางเรือล่ม”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2556

พระอนุสาวรีย์พระนางเรือล่ม เมื่อ พ.ศ. 2424 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอนุสาวรีย์เป็นรูปประมิตด้วยแผ่นอิฐเพื่อบรรจุพระอังคารของสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี เนื่องมาจากตามประวัติว่าในปี พ.ศ. 2417 สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์เคยเสด็จมาที่น้ำตกพลั่วและทรงโสมนัส ชื่นชมในความงดงามของน้ำตกยิ่งนัก ในปีพ.ศ. 2424 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้โปรดเกล้าฯ ให้จารึกข้อความไว้ว่า “ที่ระลึกแห่งความรัก แห่ง สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์พระบรมราชเทวีอัคมเหสี ซึ่งเสด็จทิวงคตแล้ว ด้วยเธอได้มาถึงที่นี่ เมื่อจุลศักราช 1236 (พ.ศ. 2417) โดยความยินดีชอบใจ อนุสาวรีย์นี้ สร้างขึ้นโดยจุฬาลงกรณ์บรมราชผู้เป็นพระสวามี อันมีความทุกข์เพราะเธอเป็นอย่างยิ่ง ในจุลศักราช 2143 (พ.ศ. 2424)” ต่อมาอนุสาวรีย์ทรุดโทรมมาก จังหวัดจันทบุรีและกรมศิลปากรจึงร่วมกันบูรณะขึ้นใหม่ตามแบบเดิม เมื่อ พ.ศ. 2508 แต่แผ่นหินอ่อนที่จารึกข้อความนี้ไว้ได้สูญหายไปเสียแล้ว

สถาปัตยกรรมประมิตพระนางเรือล่มอยู่ในบริเวณน้ำตกพลั่ว สร้างด้วยหินแกรนิต ซึ่งการที่ทรงโปรดให้สร้างอนุสาวรีย์รูปทรงประมิต ก็ด้วยทรงมีพระราชดำริว่า “ทำเป็นรูปอื่นอาจไม่คงทนถาวร เพราะตั้งอยู่กลางป่าเขาลำเนาไพร อันไม่มีผู้ดูแล ฉะนั้น เมื่อประมิตของอียิปต์คงทนได้ฉนั้นใด ประมิตน้อยนี้ก็คงจะยืนยงคงทนอยู่ได้เช่นกัน ณ ท่ามกลางป่าและเสียงไหลรินของธารพลั่ว” (ธนชัย สงวนศิลป์. 2556: สัมภาษณ์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 14 “พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทา กุมารีรัตน์ ”
ที่มา : <http://www.postjung.com>

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ชุมชนวัดทองทั่ว

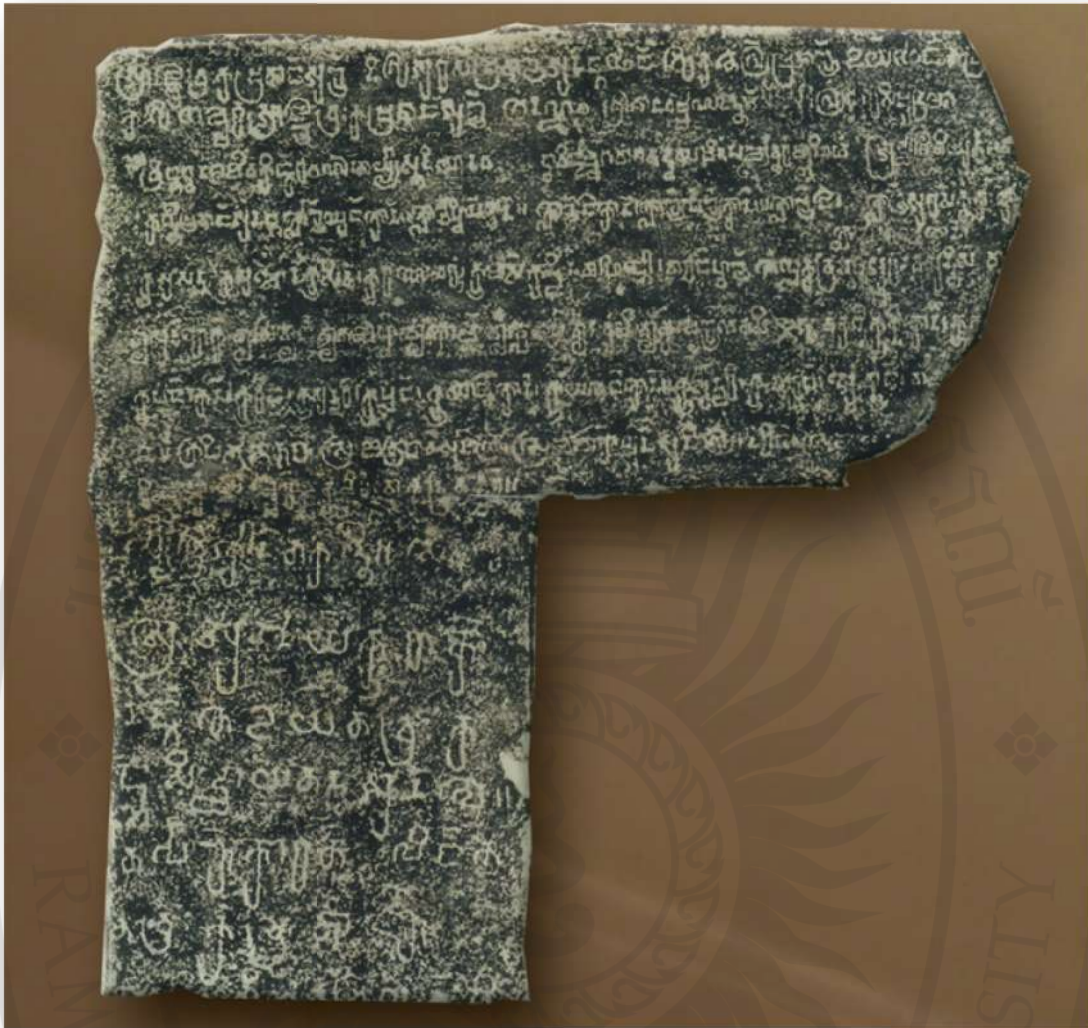
ภาพที่ 15 “แผนที่ชุมชนวัดทองทั่ว”
ที่มา : www.map.longdo.com

ชุมชนรอบวัดทองทั่ว

ในหนังสือ "แคมโบซ" เขียนโดย มงสิเออร์เอเตียน เอโมนิเอร์นักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2444 กล่าวถึงตำบลเขาสระบาป (คลองนารายณ์) ว่าบาทหลวงฉมิได้ขุดพบศิลาจารึกภาษาสันสกฤต ข้อความว่า เมืองจันทบุรีได้ตั้งมาช้านานประมาณ 1,000 ปี ในเวลานั้นเรียกว่า ควนคราบุรี (ชื่อนี้คงเป็นเพราะเขียนผิดหรือพิมพ์ผิดด้วยสำเนียงภาษาฝรั่งเศส) ผู้สร้างเมืองชื่อ "ทาง" หรือ "แหง" คนพื้นเมืองเป็นของ เมื่อประมาณ 900 ปีมาแล้ว ไทยยกทัพไปตีเจ้าเมืองแหงได้มอบเมืองให้แก่คนไทยชื่อว่าปสเตญและอาศรายา

ภาพที่ 16 “จารึกภาษาสันสกฤต วัดทองทั่ว”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ภาพที่ 17 “จารึกวัดทองทั่ว ไชยชุมพล พุทธศตวรรษที่ 12”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ตำบลคลองนารายณ์ อำเภอเมืองจังหวัดจันทบุรีเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณเชิงเขาสระบาป อาณาจักรสมัยขอมเรื่องอานาจ เป็นที่ตั้งของถ้ำพระนารายณ์ แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ หนึ่งในสองแห่ง ของจังหวัดจันทบุรี ที่ใช้พิธีกรรมนำไปประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ในพระบรมมหาราชวังรวมเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์จาก 18 จังหวัดทั่วประเทศ สาเหตุที่เรียกชื่อเป็นตำบลคลองนารายณ์ ก็เพราะน้ำที่ไหลลงมาตามลำธารสู่พื้นล่างของคลอง ไหลผ่านอาณาจักรเมืองเพนียด หรือเมืองนงกาไว หน้าวัดทองทั่ว ซึ่งเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนมาช้านานตาปี และมีผู้พบเทวรูปองค์พระนารายณ์สำริด บนน้ำตกคลองนารายณ์อีกด้วย ปัจจุบัน ถ้ำพระนารายณ์ไม่สามารถลอดเข้าไปได้เนื่องจากหินลงมาปิดเส้นทาง พบเพียงน้ำที่ลุดออกมาเท่านั้น ตามตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาว่านานมาแล้วมีพระภิกษุองค์หนึ่งเข้าไปในถ้ำแห่งนี้โดยใช้เชือกพันเอาเอาไว้ ให้ลูกศิษย์รออยู่นอกถ้ำ ถือปลายเชือกข้างหนึ่งไว้ แต่พอเข้าไปสักพัก ลูกศิษย์ปล่อยปลายเชือกหลุดมือ พระภิกษุองค์นั้นก็หายเข้าไปในถ้ำและไม่ออกมาอีกเลย (องอาจ บุญการี : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 18 “ป้ายชุมชนวัดทองทั่ว”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ภาพที่ 19 “ชุมชนวัดทองทั่ว 1”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ภาพที่ 20 “ชุมชนวัดทองทั่ว 2”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ภาพที่ 21 “ชุมชนวัดทองทั่ว 3”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ภาพที่ 22 “โรงเรียนวัดทองทั่ว 1”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ภาพที่ 23 “โรงเรียนวัดทองทั่ว 2”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ภาพที่ 24 “ประติมากรรมสัมฤทธิ์ขนาดเล็ก ศิลปะบาปวน นครวัด พุทธศตวรรษที่ 16 - 17”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดทองทั่ว

ความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดทองทั่วเป็นไปอย่างใกล้ชิดกันมาก เนื่องจากชาวชุมชนและพระสงฆ์ รู้จักกันและพึ่งพาอาศัยกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรมประเพณี เช่น การบวชบุตรหลาน การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งประชาชนจะเดินทางมาร่วมกิจกรรมของวัด ส่วนหน่วยราชการต่าง ๆ มีการอุปถัมภ์วัดโดยการทอดผ้าป่า ทอดกฐิน และการบริจาคด้วยความศรัทธา ดังกรณีสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ของวัด

ตามคำบอกเล่าของคนแก่คนแก่ เชื่อว่าเป็นพระอารามหลวง เนื่องจากพบใบเสมาคู่เก่าแก่รอบพระอุโบสถทั้ง 8 ทิศ ตามลักษณะใบเสมาจัดอยู่ในสมัยนิยมอยุธยา มีรูปเทวดาถือดอกบัว 2 ดอก แยกออกซ้ายขวา บางแห่งกล่าวว่าเป็นศิลปะศรีวิชัย (องอาจ บุญการี : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 25 “ใบเสมาคู่เก่าแก่รอบพระอุโบสถทั้ง 8 ทิศ สมัยนิยมอยุธยา มีรูปเทวดาถือดอกบัว 2 ดอก แยกออกซ้ายขวา ”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ภาพที่ 26 “พระพุทธรูปสุวรรณมงคลศากยะมุนีศรีสรรเพ็ชญ์ หรือหลวงพ่อทอง”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ภายในพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปสุวรรณมงคลศากยะมุนีศรีสรรเพ็ชญ์ หรือหลวงพ่อทอง เป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่ คู่มากับพระอุโบสถ ตามหลักฐานที่สร้างวัดในระหว่างพ.ศ. 2310 ถึง พ.ศ. 2318 ไม่ทราบแน่ชัดว่าสร้างใน พ.ศ. ไต ต้องอยู่ในระหว่าง 8 ปีนี้ เพราะต้องสร้างอุโบสถเรียบร้อยก่อนแล้วจึงจะขอพระราชทานวิสุงคามสีมาได้ ตามคำบอกเล่าของอดีตเจ้าอาวาสและคนเก่าแก่ รวมทั้งการบันทึกค่าใช้จ่ายในการบูรณะปฏิสังขรณ์สมัยพระครูโสภณสมณวัตร (ท่านพ่อฟู โสรโต) เมื่อปี พ.ศ. 2471 เมื่อออกพรรษาแล้วได้กึ่งเดือนกรรณัตถ์กฐินแล้วเสร็จ (ทอดกฐินแล้ว) พระยามานิตกุลพัทธ ได้บริจาคเงิน 325 บาท และพระพิสิษฐสมุทฺธ ได้บริจาคเงิน 119 บาท กับเจ้าอาวาส คือ พระอธิการฟู โสรโต ได้มีการบูรณะพระอุโบสถพร้อมพระประธาน ซึ่งพระประธานได้เอียงทรุดไปด้านหนึ่ง จึงได้เกณฑ์ชาวบ้านมาช่วยกันติดแล้วค้ำยันองค์ให้ตั้งตรง แต่ส่วนฐานพระประธานกลับหลุดกะเทาะตรงปูนปั้นด้านหน้าฐานพระที่เรียกว่า “ผ้าทิพย์” ก็ได้พบโกศงาช้างกลิ้งสวยงาม ภายในโกศมีกระดูก 2 ชิ้น มีผ้าดินลายทองยกรูปดอกไม้พื้นสีออกม่วงห่อไว้ และได้พบแผ่นทองคำรูปใบโพธิ์เขียนจารึกตัวอักษรไว้ว่า “พระอัฐิ พระเจ้าตาก พระยาจันทบุรีเป็นผู้นำมาไว้ แต่ต่อมาแผ่นทองคำนั้นได้หายไป อีกทั้งจนถึงปัจจุบันก็ยังไม่สามารถสืบค้นได้ว่า พระยาจันทบุรีนี้คือใคร และนำมาไว้ที่วัดแห่งนี้เมื่อใด โดยสันนิษฐานว่าคงจะนำมาไว้ในสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อตอนถวายพระเพลิงพระศพพระเจ้าตากเรียบร้อยแล้ว (องอาจ บุญการี : สัมภาษณ์)

ประวัติการสร้างวัดทองทั่ว

ภาพที่ 27 “วัดทองทั่ว”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

วัดทองทั่ว ม.4 ต.คลองนารายณ์ อ. เมือง เป็นวัดในปี พ.ศ. 2310 ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (พระเจ้าเอกทัศ) รั่ววิสุฯ เมื่อวันที่ 12 ก.ค.2318 เมื่อปี พ.ศ. 2442 พระอธิการจืด เป็นเจ้าอาวาส พรรษา 51 จากรายงานการศึกษาเมืองจันทบุรี วัดทองทั่ว เป็นวัด 1 ใน 5 แห่ง สมควรที่จะจัดตั้งโรงเรียนในชั้นแรกเมื่อ ปี ร.ศ. 118 (พ.ศ.2442)

วัดทองทั่ว ตำบลคลองนารายณ์ อำเภอเมืองจันทบุรี ตำแหน่งที่ตั้งวัดซึ่งไม่ห่างจากโบราณสถานเมืองเพี้ยตมามากนัก วัดทองทั่วมีโบสถ์หลังเก่าซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบต้นรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 4 สร้างทับไปบนศาสนสถานแบบขอม ทางทิศตะวันออก หน้าโบสถ์มีสิงห์นั่งแกะสลักด้วยหินทรายสีแดง สูง 90 เซนติเมตร หน้าประตูมีชิ้นส่วนธรณีประตูหินทรายสีขาว

ด้านนอกพระอุโบสถยังมีเจดีย์ 2 องค์ เป็นรูปทรงลังกา ลักษณะเป็นศิลปกรรมสมัยอยุธยา จึงสันนิษฐานว่าเจดีย์ทั้ง 2 องค์น่าจะสร้างขึ้นในสมัยนั้นคู่มากับวัด แต่ก็มีชาวบ้านเล่ากันว่า เจดีย์องค์ที่อยู่หลังพระอุโบสถปัจจุบันคือองค์ที่อยู่หน้าศาลาการเปรียญเป็นเจดีย์ที่สร้างก่อน มีลายศิลปะผสมผสานกันที่ฐานของเจดีย์ อายุราว 200 ปี นับเป็นโบราณสถานของวัดที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองมานับร้อยปี

(พระครูจากรู เขมากร. 2556: สัมภาษณ์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 28 “เจดีย์องค์ที่ 1”

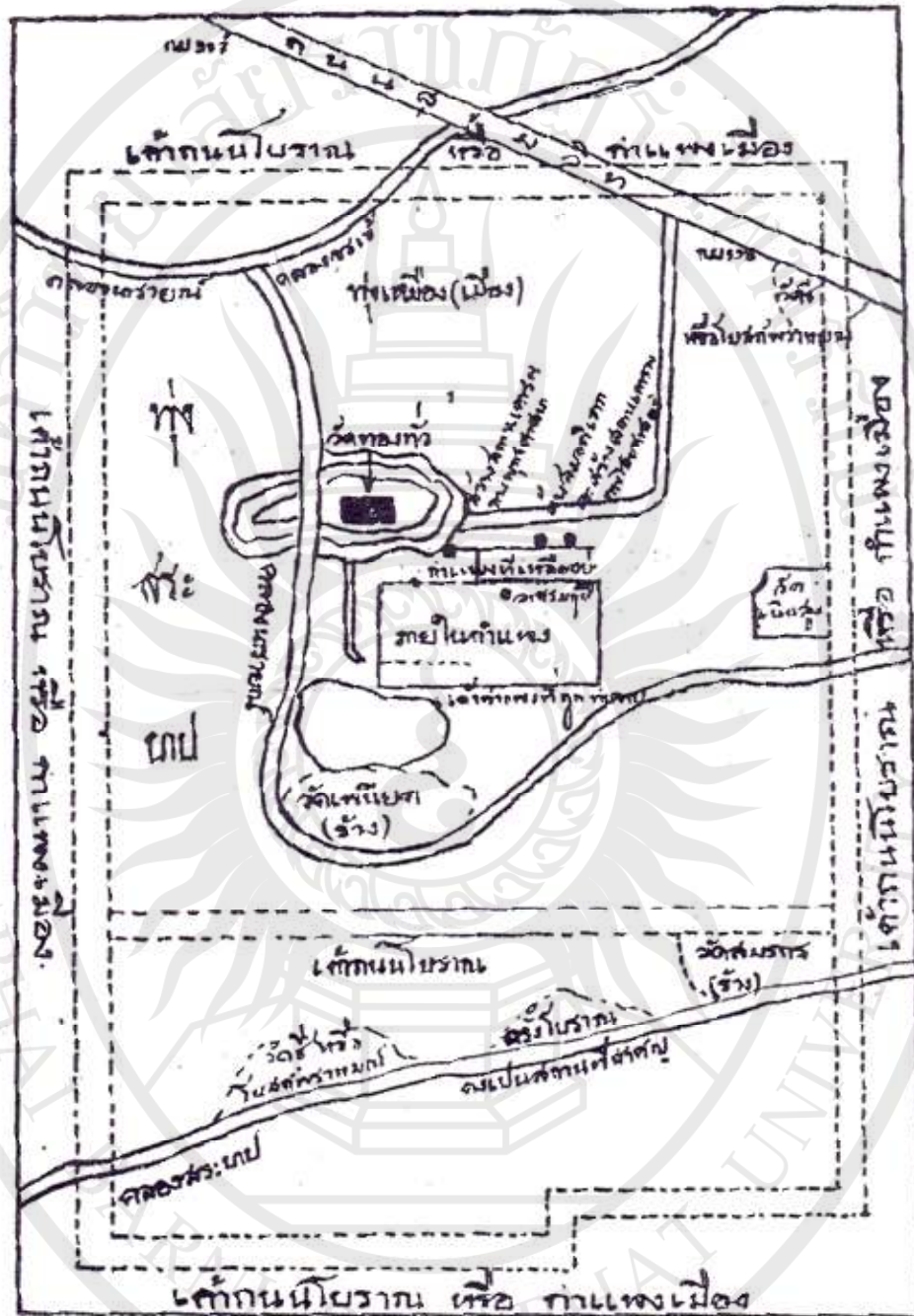
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ภาพที่ 29 “เจดีย์องค์ที่ 2”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

กรมศาสนาออกหนังสือรับรองสภาพวัดว่า ได้ตั้งวัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2310 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2318 อยู่ในสมัยกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร และศิลปะโครงสร้างเดิมก็เป็นที่นิยมในสมัยอยุธยา แต่ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงต่อเติม เท่าที่ทราบตามประวัติเจ้าอาวาสทุกองค์ที่เคยปกครองวัด มีการบูรณะซ่อมแซมทุกเจ้าอาวาสที่ปกครองวัด ศิลปะเดิมก็เลือนหายไป ศิลปะใหม่ก็ถูกสร้างไปตามความนิยมของยุคสมัยนั้น จนเป็นที่เห็นในปัจจุบัน และเมื่อปี พ.ศ. 2582 เจ้าอาวาสพระครูสุวัตถ์ธรรมวิจิตรท่านได้บูรณะหลังคา ทาสี เปลี่ยนหน้าบันที่เคยมีรูปเขียนก็หายไป ไม้เครื่องบนก็เปลี่ยนเป็นบางตัว กระเบื้องมุงหลังคาเปลี่ยนใหม่โดยการนำกระเบื้องเก่าไปทำแบบใหม่ให้เหมือนของเดิม บางส่วนยังคงอนุรักษ์ของเดิมไว้ สรุปลแล้วมีการเปลี่ยนแปลงทุกเจ้าอาวาส เป็นดังที่เห็นในปัจจุบันนี้ (สราวุธ อินทะพันธุ์. 2556: สัมภาษณ์)

ชุมชนรอบเมืองเพนียด

ภาพที่ 30 “แผนที่เมืองเพนียดและชุมชนโดยรอบ”
 ที่มา : นายองอาจ บุญการี ประธานชมรมนักประวัติศาสตร์ จันทบุรี

ชุมชนรอบเมืองเพี้ยะ ขึ้นอยู่กับตำบลคลองนารายณ์ อำเภอเมืองจังหวัดจันทบุรีเป็นที่รู้จักกัน โดยทั่วไปว่าเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณเชิงเขาสระบาบ อาณาจักรสมัยขอมเรื่องอำนาจ เป็นที่ตั้งของถ้ำพระนารายณ์ แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ หนึ่งในสองแห่ง ของจังหวัดจันทบุรี ที่ใช้พิธีกรรมนำไปประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ในพระบรมมหาราชวังรวมเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์จาก 18 จังหวัดทั่วประเทศ สาเหตุที่เรียกชื่อเป็นตำบลคลองนารายณ์ ก็เพราะน้ำที่ไหลลงมาตามลำธารสู่พื้นล่างของคลอง ไหลผ่านอาณาจักรเมืองเพี้ยะ หรือเมืองนางกาไว หน้าวัดทองท้าว ซึ่งเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนมาชั่วนาตาปี และมีผู้พบเทวรูปองค์พระนารายณ์สำริด บนน้ำตกคลองนารายณ์อีกด้วย ปัจจุบัน ถ้ำพระนารายณ์ไม่สามารถลอดเข้าไปได้เนื่องจากหินลงมาปิดเส้นทาง พบเพียงน้ำที่ลุดออกมาเท่านั้น (องอาจ บุญการี : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 31 “ชุมชนรอบเมืองเพี้ยะ 1”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 32 “ชุมชนรอบเมืองเพนียด 2”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ภาพที่ 33 “ชุมชนรอบเมืองเพนียด 3”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ภาพที่ 34 “ชุมชนรอบเมืองเพนียด 4”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 35 “ชุมชนรอบเมืองเพนียด 5”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556

ความสัมพันธ์ของชุมชนกับเมืองเพนียด

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ น่าเชื่อว่าเมืองจันทบุรีมีอายุไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี และเป็นเมืองที่ขอมสร้างขึ้นในระยะใกล้เคียงกับเมืองพิมาย เพชรบูรณ์ และลพบุรี เพื่อเป็นจุดเผยแพร่วัฒนธรรมขอมไปสู่อาณาจักรทวารวดี (ศูนย์กลาง คือ บริเวณจังหวัดนครปฐมในปัจจุบัน) หัวเมืองเดิมตามศิลาจารึก เรียกว่าควนคราบุรี ชาวบ้านเรียกว่าเมืองพระนางกาไว ตามชื่อผู้ปกครองเมือง ตั้งอยู่บริเวณหน้าเขาสระบาป ปัจจุบันเหลือแต่ซาก ตัวเมืองและซากกำแพงเมืองเหลือพอให้เห็นอยู่

เมืองจันทบุรีที่บ้านลุ่ม น่าจะสร้างเมืองเมื่อชุมชนบริเวณนี้มีความเจริญปานกลาง มีผู้นำที่มีความสามารถควบคุมไพร่พลต่อสู้กับกลุ่มคนกลุ่มน้อยและจะใหญ่ขึ้น และคาดว่าน่าจะต่อเนื่องกับเมืองเพนียดที่เมืองเพนียดเมื่อครั้งที่เข้าศึกมาตีครั้งสุดท้ายเป็นฝ่ายแพ้ ผู้คนที่หนีรอดจากข้าศึกบางส่วนไปรวมตัวกับชุมชนที่บ้านลุ่มเดิมได้ก่อตั้งเป็นชุมชนบ้านลุ่มและช่วยกันกอบกู้และสร้างเมืองขึ้นมาใหม่ ในครั้งนั้นน่าจะเป็นคนสมัยขอม หรือจะเป็นคนไทยและขอม คนขอมจะน้อยลง คนไทยจะเพิ่มขึ้น เริ่มแรกน่าจะเป็นขอม จนคนไทยฝ่ายใต้มีความเจริญขึ้น จันทบุรีจึงมีชื่อปรากฏทางประวัติศาสตร์ในสมัยตอนต้นกรุงศรีอยุธยา (พ ศ 1893)เมืองจันทบุรีบ้านลุ่มในสมัยโบราณ จะมีข้าศึกมารุกรานจะมีก็เฉพาะเขมร (ขอมเดิม) ส่วนญวน ลาว พม่า มอญ นั้น

อยู่ไกลเมืองจันทบุรีบ้านลุ่มในสมัยโบราณ เป็นเมืองท่ามาแต่แรกต่อเนื่องมาจากเมืองเพนียด จะมีการค้าขายกับอินเดีย จีน เป็นส่วนใหญ่ เริ่มแรกจะรับวัฒนธรรมจากอินเดีย

ชาวพื้นเมืองดั้งเดิมเป็นพวกชอง มีภาษาพูดเป็นของตนเองแตกต่างจากภาษาไทยและภาษาเขมร ต่อมาเมื่อไทยตั้งอาณาจักรสุโขทัยขอมก็เสื่อมอำนาจลงจนในที่สุดต้องเสียเมืองแถบชายฝั่งทะเลตะวันออกให้แก่ไทยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช จันทบุรีจึงกลายเป็นเมืองประเทศราชของไทย

ครั้นถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา พระราเมศวรตีเมืองเชียงใหม่ได้และได้นำเชลยลงมาไว้ยังจันทบุรี นครศรีธรรมราชและสงขลา จึงทำให้วัฒนธรรมของจันทบุรีคล้ายคลึงกับไทยล้านนา ตัวอย่างเช่น ประเพณีการแต่งงานจะมีพิธีผูกข้อมือทำขวัญคู่บ่าวสาวและยังมีหมู่บ้านเป็นหลักฐานเรียกว่า บ้านลาว เป็นต้น

ในด้านการสงคราม เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าไทยมีศัตรูสำคัญ คือ พม่า ดังนั้น เราจะพบว่า กรุงศรีอยุธยาทำสงครามกับพม่าบ่อยครั้ง และคราวใดที่ไทยแพ้พม่า ก็มพูซาก็จะคอยซ้ำเติมอยู่เสมอ ก็มพูซาก็จะเข้ามากวาดต้อนผู้คนแถบเมืองจันทบุรีไปยังเขมร ซึ่งก่อความแค้นให้แก่สมเด็จพระนเรศวรเป็นอย่างมาก จึงทรงยกทัพไปตีเขมรจนแตกและเขมรได้กลายเป็นเมืองขึ้นของไทย จันทบุรีจึงได้อยู่อย่างสงบต่อมาจนถึงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ไทยทำสงครามกับพม่าอีก และไทยเสียเปรียบพม่าอย่างมากทั้งกำลังทหารและกำลังใจของประชาชนทั้งนี้เนื่องมาจากความวุ่นวายในพระราชสำนัก

ในระหว่างการทำสงครามกับพมานั้น จันทบุรีมีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญคือ ประการแรก กรมหมื่นเทพพิพิธซึ่งเป็นพระราชโอรสที่เกิดจากพระสนมของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศได้หนีมาอยู่เมืองจันทบุรีหลังจากคิดกบฏเพื่อชิงราชบัลลังก์คืนให้แก่เจ้าฟ้าอนุกรม แต่ไม่สำเร็จจึงได้ถูกควบคุมตัวไว้ที่จันทบุรี เมื่อพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2310 กรมหมื่นเทพพิพิธท่านได้แต่งกองโจรโดยเกณฑ์เมืองจันทบุรีไปคอยดักข่มโจมตีทัพพม่าอยู่เสมอ ประการที่สอง พระเจ้าตากสินมหาราชได้ตีแหวกฝ่าวงล้อมพม่ามาจากกรุงศรีอยุธยา ทรงเลือกจันทบุรีเป็นชัยภูมิตั้งค่ายช่องสุมรวบรวมนำกำลังไพร่พลและได้นำกองทหารจากจันทบุรีไปรบกับพม่าที่กรุงศรีอยุธยา กอบกู้เอกราชกลับมาได้

เมืองเพนียดปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร เป็นสถาปัตยกรรมที่คนทั่วประเทศมาเที่ยวชม ทำให้ชาวชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวปีละมาก ๆ สร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมซึ่งนำไปสู่การอนุรักษ์ต่อไป (องอาจ บุญการี : สัมภาษณ์)

เมื่อปี 2540 มีอาจารย์ธรรม พันธุศิริสดี อาจารย์มนตรี พงษ์เจริญ นักโบราณคดี ได้ร่วมกับคณะอนุรักษ์ (กลุ่มรักเมืองเพนียด) เทศบาลตำบลพลับพลาณารายณ์ และพระครูธรรมสรคุณ (ท่านพ่อเขียน) เจ้าอาวาสวัดกระทิง เจ้าคณะอำเภอมะขาม จ.จันทบุรี ได้ร่วมกันทำพิธีการเปิดเมืองเพนียด มีการบวงสรวง ทำบุญและต่อๆ มามีการทำบุญกัน ทุกๆ ปี ประมาณต้นเดือน มกราคม ปัจจุบันนี้มีถนนหนทางเข้า-ออกสะดวก ซึ่งได้รับการบริจาคที่ดินเพื่อทำถนนเป็นทางเข้าออก โดย นายสงัด - นางส้มเช้า ฉิมแฉ่ม บริจาคที่ดินประมาณ 200 ตารางวาและนางผิน ชินรส ได้ร่วมบริจาคที่ดินให้เป็นทางเข้าเมืองโบราณ ส่วนหนึ่ง เทศบาลพลับพลาณารายณ์ได้ตั้งงบประมาณ ดำเนินการทำเป็นถนนคอนกรีตเข้าเมืองโบราณบนที่ดินของผู้บริจาคเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมและสรรเสริญอย่างยิ่ง ที่บุคคลดังกล่าวได้ร่วมกันพัฒนาให้เมืองโบราณเปลี่ยนแปลงไปอีกระดับหนึ่ง

จากการสนทนากันทั่ว ๆ ไป ต่างมีความคิดเห็นตรงกันว่า เมืองโบราณแห่งนี้ เป็นมรดกอันล้ำค่าของประเทศ ของจังหวัดจันทบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งอยู่ในพื้นที่ตำบลคลองนารายณ์ ถือเป็นมรดกของประเทศชาติ ปัจจุบันนี้มีผู้ที่สนใจทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ได้มาชมกันมาก ประชาชน เทศบาล และกรมศิลปากร น่าจะร่วมมือกันพัฒนาให้เมืองจันทบุรียุคแรก หรือเพนียดโบราณสถานแห่งนี้ เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นสถานที่ค้นคว้าศึกษาและท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ และเป็นสถานที่พักผ่อนเชิงศึกษา มีความคิดเห็นกันว่า น่าจะมีพิพิธภัณฑ์ และหอนิทรรศการ เพื่อนำวัตถุโบราณมารวบรวมและเก็บไว้ให้ประชาชนและอนุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสได้ชมกันอีกต่อไป ร่วมกันพัฒนาเสริมสร้างและรื้อฟื้นสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นสถานที่น่าชมมากกว่านี้อีก เปิดขยายเส้นทางให้รถยนต์เข้าถึงที่ (รถบัสนำเที่ยว) สะดวก ส่งเสริมและแนะนำสิ่งที่ดีศิลปกรรมที่ท่านฤาษี และหนึ่งเดียวในโลกคือต้นสมอพิเภก ที่มีใบที่มีตัวหนังสือขอมทุกใบ

ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เมืองโบราณ อ.ส.ท.และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมแล้ว ด้วยสื่อต่าง ๆ ป้ายบอกทาง ถนนหนทาง ได้ดำเนินการไปแล้วระดับหนึ่ง จะว่ากันก็ดีกว่าเมื่อ 10 ปีก่อนนี้ได้สอบถามความรู้สึกของผู้ที่มาเที่ยวชม ณ ที่เมืองโบราณแห่งนี้ ได้ตำหนิกันต่าง ๆ เช่น ถนนหรือทาง ตั้งแต่แยกสุขุมวิท ถึงวัดทองทั่ว และถึงเมืองโบราณ ด้วยซุ้มประตูแคบและใกล้ทางแยกมากเกินไป รถยนต์ขนาดใหญ่ที่มาทางจังหวัดตราด จะเลี้ยวเข้าไม่สะดวก มีป้ายหลายอย่าง เช่น ป้ายเมืองโบราณ ป้ายชุมชน ป้ายห้ามรถ และอื่น ๆ ติดตั้งไม่เป็นระเบียบ ไม่ได้มาตรฐาน ไม่ชัดเจน ตามทางไม่มีป้ายแจ้งทางโค้งทางแยก ซึ่งทำให้เกิดอันตรายอยู่บ่อย ๆ ครั้ง ถนนแคบมาก รถใหญ่สวนทางกันยากมาก ถ้ามีรถพ่วงจะเข้าไม่ได้เลย สายโทรศัพท์ สายไฟฟ้า ส่วนที่ข้ามถนนหย่อนยาน ถ้าเป็นรถบัส 2 ชั้นผ่านได้ ค่อนข้างยาก ไม่สามารถนำรถใหญ่ เข้าถึงตัวเมืองเพนียดได้ ถ้าเป็นคณะรถบัสต้องจอดรอแต่ไกล ให้ผู้โดยสารเดินระยะทางประมาณ 400 เมตร ไม่มีมัคคุเทศก์ หนังสือ แนะนำให้ผู้มาเที่ยวได้เข้าใจ ถึงประวัติศาสตร์ที่แท้จริง แหล่งศิลปกรรมไม่มีผู้แนะนำ สถานที่ต่าง ๆ ยังไม่พร้อมที่จะรับนักท่องเที่ยว ที่ตั้งใจจะมาเที่ยวอย่างจริง และไม่มีคณะกรรมการหรือผู้นำท้องถิ่นควบคุมดูแลและวางแผนพัฒนา

ประวัติการสร้างเมืองเพนียด

ภาพที่ 36 “เมืองเพนียด1”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556

เมืองเพนียด ตำบลคลองนารายณ์ อำเภอเมือง ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2478 ประกอบด้วยกำแพงก่อด้วยอิฐศิลาแลง กว้าง 16 เมตร ยาว 26 เมตร สูง 3 เมตร (เฉพาะที่ขึ้นทะเบียน) ส่วนที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน สํารวจโดยคณะกรรมการสำรวจโบราณสถานเมืองเพนียด แต่งตั้งโดยสภาตำบลคลองนารายณ์ สํารวจเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2499 ได้ข้อมูลว่า เพนียดเป็นกำแพงก่อสร้างด้วยอิฐศิลาแลง รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 17 เมตร ยาว 57 เมตร และโบราณสถานเพนียดอีกแห่ง อยู่ห่างออกไป 30 เมตร แต่ถูกทำลายเหลืออยู่เพียงมูลดิน อุไรวรรณ รัตนวิระกุล. (2533 : 24-25)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

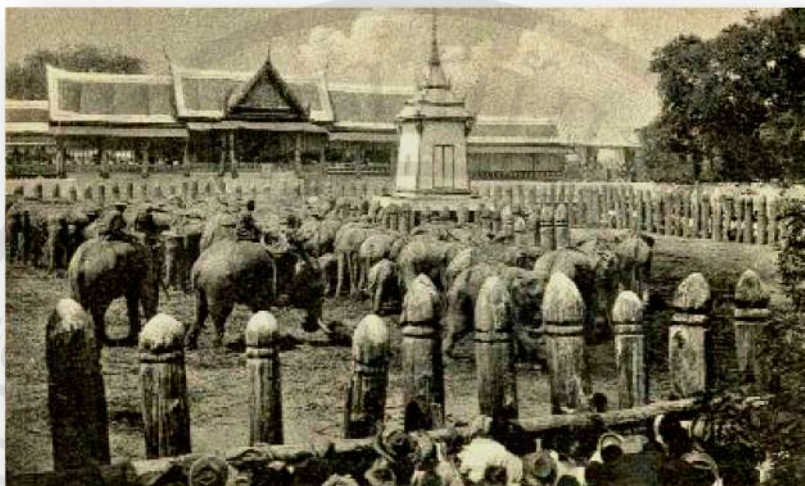

ภาพที่ 37 “เมืองเพนียด2”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556

คำว่า เพนียด มีความหมายว่าที่คล้องช้าง ที่แห่งนี้เป็นการเข้าใจกันว่าอย่างนั้น มีนักวิชาการบางคนคิดว่า บริเวณนี้เป็นบริเวณที่ชาวบ้านเรียกกันว่าเพนียดคล้องช้าง หากถ้าใครเคยไปเที่ยวที่จังหวัดอยุธยา จะมีสถานที่จำลองหรือสถานที่จริงในสมัยโบราณใช้บริเวณนั้นเป็นสถานที่คล้องช้าง แต่มีความแตกต่างกันกับเพนียดที่จันทบุรี และเป็นสิ่งที่น่าจะแน่ชัดว่าไม่ใช่เพนียดคล้องช้างอย่างแน่นอน ไม่มีทางที่จะให้ช้างเดินเข้าสะดวก การที่ช้างจะเดินควรที่จะเป็นที่ราบ จึงจะเดินเข้าไปภายในได้ ลักษณะทางเดินต่างระดับ และพื้นที่ภายในคับแคบ

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 38 “เพนียดคล้องช้าง”

ที่มา : <http://WWW.Kanchanapisek.or.th>

อาจารย์ธรรม พันธุศิริสด เขาสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นบาราย บารายเป็นภาษาเขมร หรือขอม แปลว่าบ่อหรือสระน้ำ “เพนียด” แปลว่าทำนบกั้นน้ำท่วม โดยมาจากภาษาเขมร ที่เรียกทำนบกั้นน้ำท่วมว่า “ประเนต” ชาวพื้นเมืองของเรียกว่า “ประโนต” ไทยเรียกตามเขมร ว่าประเนียดแล้วเพี้ยนกลายมาเป็น “เพนียด” คำนี้จึงสะกดด้วย “ต” เมืองเพนียดจึงไม่ใช่ที่คล้องช้าง คอกช้าง หรือที่กักขังช้าง แต่เป็นเมืองจึงมีตัวปราสาท ซึ่งด้วยกาลเวลาจึงถูกทำลาย สูญหายจากการเคลื่อนย้าย ตั้งแต่เมื่อไรไม่ทราบได้ แต่ยังคงหลงเหลือ “บาราย” หรือสระน้ำไว้ให้เห็น มีซากอาคารที่มีกำแพงหนา สันนิษฐานว่าใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนา อายุราวพุทธศตวรรษที่ 13 ได้รับอิทธิพลจากขอมโบราณ จีนเรียกอาณาจักรนี้ว่า “เจง ลี พู” อยู่ในยุคเดียวกันกับอาณาจักรเจนละ และต่อมาเจนละยกทัพมาตีเมืองเพนียดได้ เมืองเพนียดจึงเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเจนละ จีนและอินเดียเคยมาติดต่อค้าขายเมื่อพันกว่าปีมาแล้ว ก็ไม่น่าจะใช่ จากการตรวจสอบจากพื้นที่จริงแล้ว เป็นพื้นที่ราบเรียบ ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ มีลักษณะคล้ายบ่อน้ำขนาดเล็กอยู่ตรงกลาง ลักษณะเหมือนบ่อน้ำบาดาล สถานที่บริเวณนี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเทวาลัย หรือปราสาท หิน เนื่องจากในสมัยโบราณมีการบวงสรวงและอ้อนวอน พระอินทร์ พระพรหม พระนารายณ์ พระศิวะ ซึ่งเป็นลัทธิทางฮินดู จะเห็นได้จากหลักฐานที่มีศิวลึง และพระพิฆเนศ ยังมีปรากฏอยู่ ปัจจุบันตั้งอยู่ที่วัดทองทั่ว (องอาจ บุญการี : สัมภาษณ์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 39 “เมืองเพนียด สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นบาราย”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556

ตำนานโบราณกล่าวถึงโบราณสถานแห่งนี้ว่า คือ เมืองเพนียดหรือเมืองกาโวหรือเมืองคังคะบุรีเดิมเคยเป็นเมือง ๆ หนึ่ง ในสมัยหนึ่งพระมหากษัตริย์ผู้ครองนครโบราณ พระองค์ทรงพระนามว่าพระเจ้าพรหมทัต มีพระโอรสกับพระอัครมเหสี 2 พระองค์ พระเชษฐาทรงพระนามว่า พระไวยทัตและพระอนุชาพระนามว่าพระไวยเชิต เมื่อพระมเหสีเสด็จสิ้นพระชนม์ พระเจ้าพรหมทัตได้ทรงพระอภิเษกสมรสกับพระมเหสีองค์ใหม่ ทรงพระนามว่า พระนางกาโว มีพระโอรสด้วยกัน 1 พระองค์ (ไม่ทราบพระนาม)

ผู้บอกเล่า กล่าวว่าในสมัยนั้น พระนางกาโว เป็นผู้มีความสามารถหรือได้ทรงสำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้น ได้มีข้าศึกยกกองทัพมาทางทิศเหนือ ไม่มีหลักฐานบ่งบอกว่า เป็นเชื้อชาติใด สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นชนสัญชาติขอม สมัยนั้นชนชาติขอมกำลังรุ่งเรืองและมีอำนาจมาก เพื่อที่จะสร้างอิทธิพล และบารมีในมณฑลจันทบุรี จากศิลาจารึกบ่งบอกถึงภาษาสันตกฤตและภาษาคฤทท์ที่ปรากฏอยู่ สมัยนั้นข้าศึกที่ยกกองทัพมา ได้ตั้งทัพที่บริเวณวัดพลับพลาปัจจุบันนี้ เพื่อรอการโจมตี ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองจันทบุรี ยุคแรกระยะทางประมาณ 4 กม. การที่ยกกองทัพไปโจมตีเมืองจันทบุรียุคแรก (บ้านเพนียด) จะใช้ช้างเป็นยานพาหนะ จะเดินทางผ่านไปทางบ้านตรอกกระโดน ปัจจุบันคือบ้านดาวเรือง คำว่าตรอกกระโดน เข้าใจเมื่อโบราณคงไม่มีชื่อหรือมีคงจะตั้งชื่อตามสภาพพื้นที่ ที่ว่าในสมัยนั้นเป็นทางเดินของข้าศึกนำช้างมาด้วย หรือในสมัยโบราณแถวนี้ อาจเป็นโป่งหรือบึงที่ช้างป่าชอบผ่านมานี้ ชาวบ้านจึงเรียกชื่อว่าตรอกช้างเดิน ภายหลังหรือปัจจุบันนี้มีชื่อเรียกเพี้ยนไป เรียกว่าตรอกกระโดน ฝ่ายทางเมืองจันทบุรีสมัยนี้น่าจะมีกำลังอ่อนแอ มีทหารเอก คือ วรจักรวรกายเป็นหัวเรี่ยวหัวแรง ไม่มีการเตรียมการสู้รบกับข้าศึกไว้วางหน้า จะด้วยกำลังไพร่พล ฝีมือ

ยุคโศภณต่าง ๆ รวมถึงช้างม้าคงจะไม่พร้อมเพียง พระนางกาไว เป็นผู้สำเร็จราชการแทน จึงได้วางแผนในการสู้รบกับข้าศึกในครั้งนั้น โดยหลอกล่อข้าศึกเพื่อให้หลงกล จึงให้ไพร่พลออกไป ขุดหลุมฝังทองและเครื่องประดับ บ้างก็หว่านโปรยบริเวณเนินดินแถววัดทองทั่ว และอีกส่วนหนึ่งให้เผลงในบ่อน้ำหรือเว็จ (ส่วนหลุมในสมัยโบราณ) ในเมืองสมัยนั้นบ่อน้ำหรือเว็จที่กล่าวมานี้ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นบ่อน้ำที่อยู่บนที่ดินเลขที่ 222 ที่เป็นที่ดินของนางผิน ชินรส หลักฐานที่บ่งบอกว่าพื้นที่บริเวณที่วัดทองทั่วมีการฝังและโปรยทองไว้ในดินจริง

เมื่อปี 2484 -2509 ครอบครัวของผู้ให้สัมภาษณ์ นายเนย - นางอ้น บุญการีและบุตร ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่วัดทองทั่ว นายเนย บุญการี มีตำแหน่งเป็นไวยาวัจกรที่วัดทองทั่ว ทั้งครอบครัวได้ร่วมกับพระสงฆ์ช่วยกันพัฒนา พื้นที่ของวัดให้ดีขึ้นเรื่อยๆ มา ได้อนุรักษ์ต้นไม้เก่าแก่ ไว้จำนวนมาก พื้นที่ทั่วไปลักษณะเป็นป่าโปร่ง ได้จัดให้เป็นสวนผลไม้ (เงาะ ทุเรียน และมังคุด) ขณะที่ขุดดินและถากหญ้า ได้พบทองคำจำนวน 1 ชิ้น ลักษณะเป็นแผ่นเหมือนใบไม้ น้ำหนักประมาณ 1 บาท อยู่ในสภาพสมบูรณ์มาก และแหวนทองคำหัวแหวนฝังด้วยพลอยนิลของเด็ก จำนวน 1 วง อยู่ในสภาพชำรุด คือส่วนที่เป็นทองขาดหายไปเล็กน้อย ลักษณะโดนจอบขุดถูกขาด จากคำบอกเล่ายังมีคนอื่น ๆ อีกหลายราย ที่มีโอกาสได้พบทองบริเวณวัดทองทั่วแห่งนี้

ครั้นเมื่อข้าศึกยกกองทัพมาประชิดเมืองถึงบริเวณเนินดินบริเวณวัดทองทั่วแห่งนี้ ได้เพเลิดเพลินกับการขุดค้นหาทองอยู่นั้น จากในตัวเมืองโบราณ (เพนียด) ได้ยกกองทัพออกมาต่อสู้กับข้าศึก สมัยนั้นน่าจะใช้มิดดาบเป็นอาวุธ ได้รบราฆ่าฟันกัน ทั้งข้าศึกและฝ่ายตั้งรับได้รบราฆ่าฟันกันและถอยร่นไปถึงที่บริเวณเกาะตะแบก ปัจจุบันนี้อยู่ทางทิศตะวันตกของวัดทองทั่ว ระยะทางประมาณ 300 ม. หรือพื้นที่บริเวณนี้อาจจะเป็นสนามรบ เหมือนกันกับบนเนินวัดทองทั่วไม่ทราบได้ คาดว่าทัพแตก ไม่ทราบว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายชนะและแพ้ ณ ที่บริเวณเกาะตะแบก สมัยนั้นน่าจะมียี่ชื่อว่าเกาะทัพแตก ภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงการเรียกชื่อ จึงเป็นชื่อเกาะตะแบก ลักษณะเป็นเนินดินเป็นเกาะรูปร่างยาว ๆ เหมือนถนน ปัจจุบัน เกาะนี้ไม่มีให้เห็นอีกแล้วเนื่องจาก (นายเมฆ วัฒนะรังษี) อดีตกำนันตำบลคลองนารายณ์ ได้นำเอาดินแม่โค โขด โถและได้นำเอาดินที่บริเวณนี้ไปถมที่อื่น จนเนินดินทั้งหมดนี้ได้กลายเป็นที่ราบ และเป็นร่องน้ำไปแล้ว (องอาจ บุญการี : สัมภาษณ์)

โบราณสถานแห่งนี้เป็นที่ขุดพบศิลาจารึก (ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ) ห่างจากกำแพงเมืองไปทางทิศใต้ราว 400 เมตร เป็นจารึกที่เขียนขึ้นในสมัยพระเจ้ายโสรวรมันใช้ภาษาสันสกฤตและขอม มีเนื้อหาเหมือนกับจารึกชิ้นอื่น ๆ อีก 11 หลักที่พบในเขมร เนื้อหากล่าวถึงศาสนาฮินดู นักบวช และพิธีกรรมในศาสนา ในบริเวณใกล้เคียงยังพบหินแกะสลักศิลปะขอมถาลาบริวัตร (ทับหลังแบบถาลาบริวัตร พบในประเทศไทย 4 ชิ้น อยู่ในจันทบุรี 3 ชิ้น) ที่เก่าที่สุดในประเทศไทย (พ.ศ. 1150-1200) ซึ่งนักโบราณคดีบางท่านจัดให้อยู่ในสมัยพูนตอนปลายหรือสมัยเจนละ นอกจากนี้ยังพบหินแกะสลัก ศิลปะขอมแบบไพรกเมงและนครวัดด้วย (สมชาย สีนวัต ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทองทั่ว : สัมภาษณ์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 40 “รูปโคลนพระพิศณุเศศร์”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556

รูปโคลนพระพิศณุเศศร์ เป็นงานศิลปกรรมแกะสลักบนหินทราย ศิลปะเขมรโบราณ ไม่สามารถกำหนดรูปแบบได้ สลักเป็นลายเส้นคร่าว ๆ สูง 85 เซนติเมตร กว้าง 70 เซนติเมตร หนา 35 เซนติเมตร ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานเมืองเพนียด วัดทองทั่ว พระปลัดถาวร ถาวโร. (2553: 103)

ภาพที่ 41 “เสาประดับกรอบประตู”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556

เสาประดับกรอบประตู เป็นหินทราย ศิลปะเขมรแบบไพรกเมง พุทธศตวรรษที่ 13 สูง 48 เซนติเมตร ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานเมืองเพนียด วัดทองทั่ว วิธนา มูลมจค. (2554: 94)

ภาพที่ 42 “เสาศาประดับกรอบประตู”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556

เสาศาประดับกรอบประตู เป็นหินทราย ทำเป็นเสา 5 เหลี่ยม ศิลปะเขมรแบบนครวัด พุทธศตวรรษ
ที่ 16 สูง 85 เซนติเมตร ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานเมืองเพนียด วัดทองทั่ว
พระปลัดถาวร ถาวโร. (2553 : 104)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 43 “ทับหลัง 1”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556

ทับหลัง เป็นงานศิลปกรรมแกะสลักบนหินทราย ศิลปะเขมรโบราณ แบบไพรกเมง พุทธศตวรรษที่ 13 โดยแกะสลักเป็นลายท่อนพวงมาลัย สภาพชำรุดหักเหลือครึ่งท่อน สูง 46 เซนติเมตร ยาว 105 เซนติเมตร หนา 12 เซนติเมตร ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานเมืองเพนียด วัดทองทั่ว

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 44 “ทับหลัง2”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556

ทับหลัง เป็นงานศิลปกรรมแกะสลักบนหินทราย ศิลปะเขมรโบราณ แบบถลาบริวัตร์ พุทธศตวรรษที่ 12 โดยแกะสลักเป็นรูปมังกรคายนทอนพวงมาลัย สภาพชำรุดหักเหลือครึ่งท่อน ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานเมืองเพนียด วัดทองทั่ว

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ชุมชนบางกะจะ

ภาพที่ 45 “แผนที่ชุมชนบางกะจะ”

ที่มา : <http://www.map.longdo.com>

ตำบลบางกะจะในสมัยโบราณเรียกกันว่า "บางกาจัน" ก็มี "บางกะจะหัวพลอย" ก็มี ตำบลบางกะจะเป็นที่ลาดไหลเขาต่ำลง ๆ จนติดต่อกับแม่น้ำลำคลองอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและมีพลอยที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก คือ พลอยบุษราคัม เขี้ยวไพลิน พลอยสตาร์ ประชาชนดั้งเดิมของชาวบางกะจะเป็นคนไทยแท้ ๆ และบางส่วนก็เป็นชาวจีนที่อพยพมา และยังมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่นวัดพลับ ค่ายเนินวงซึ่งปัจจุบันก็มีชื่อเสียงโด่งดัง

อาณาเขตตำบล ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลท่าช้าง อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ทิศใต้ ติดกับ ปากน้ำบางกะจะทิศตะวันออก ติดกับ ต.เกาะขวาง อ.เมืองจันทบุรี จ.จันทบุรี ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลสี่พยา และตำบลพลอยแหวน อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี จำนวนประชากรของตำบล จำนวนประชากรในเขต อบต. 4,689 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,229 หลังคาเรือน อาชีพหลัก ทำสวน รับจ้าง
เส้นทางคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ชุมชน เดินทางจาก อำเภอเมืองจันทบุรี ถึงตำบลบางกะจะ ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร โดยทางหลวงจังหวัดหมายเลข 314556 ถนนท่าแฉลบ

ตลาดบางกะจะ เป็นเรือนแถวตั้งเรียงรายอยู่สองฟากฝั่งแม่น้ำจันทบุรี เป็นชุมชนเก่าแก่ อยู่มานับร้อยปีแล้ว เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ด อาหาร และสินค้าพื้นถิ่นต่าง ๆ (สิทธิรัตน์ ศรีจันทร์ นายกเทศมนตรีตำบลบางกะจะ : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 46 “ตลาดบางกะจะ 1”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556

ภาพที่ 47 “ตลาดบางกะจะ 2”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556

ภาพที่ 48 “ตลาดบางกะจะ 3”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556

ภาพที่ 49 “ตลาดบางกะจะ 4”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556

บางกะจะเป็นดินแดนแห่งประวัติศาสตร์ ก่อนปี พ.ศ. 2300 พื้นที่บางกะจะแห่งนี้เป็นที่คนจีนแต่จิวจากแผ่นดินใหญ่และบางส่วนจากถิ่นอื่นของประเทศไทย มาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ ดูหลักฐานได้จากร่องรอยวิถีการอยู่อาศัยและศิลปวัฒนธรรมในอดีตที่ปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน คือ ศาลเจ้าบน และศาลเจ้าปากคลอง ทั้งบางกะจะยังเป็นดินแดนที่มีความสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ชาติไทย เมื่อปี พ.ศ. 2309 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ขณะดำรงตำแหน่งพระยาวชิรปราการ ได้รวบรวมกำลังทหารไทยจำนวนหนึ่งตีฝ่าวงล้อมพม่าเข้าศึกออกมาจากกรุงศรีอยุธยา ผ่านมาทางฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง มุ่งมาสู่จันทบุรี ได้มาหยุดพักพล พักแรมที่บ้านบางกะจะหัวแวนปัจจุบัน คือ ตำบลบางกะจะ ก่อนเข้าโจมตีเมืองจันทบุรี (นิตยา สมพร : สัมภาษณ์)

เจ้าอาวาสวัดพลับในสมัยนั้นได้มอบพระยอดธงให้พระยาวชิรปราการ เหล่านายกอง และทหาร ส่วนพระยอดธงที่เหลือได้บรรจุไว้ในเจดีย์กลางทรายหน้าพระอุโบสถ ต่อมาเพื่อเจดีย์หักพังทลายลง ได้พบพระยอดธงจำนวนมาก ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่เคารพเลื่อมใสในหมู่นักบูชามะหรี่ปั๊วพระเครื่องจนมีคำกล่าวว่า “พระยอดธงดี ต้องพระยอดธงวัดพลับ” (ประยูณ หัตถ์ถึ : สัมภาษณ์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 50 “พระยอดธง วัดพลับ”
ที่มา : <http://www.postjung.com>

ค่ายเนินวง

ภาพที่ 51 “ป้อมปราการ ค่ายเนินวง”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556

เมื่อปีพ.ศ. 2377 ในรัชสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าให้สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ซึ่งขณะนั้นดำรงยศเป็นเจ้าพระยาพระคลัง เป็นแม่กองไปอำนวยการก่อสร้าง“เมืองจันทบุรี” ใหม่ที่บ้านเนินวง โดยสร้างป้อมปราการตามหลักยุทธศาสตร์ พื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยม กว้าง 14 เส้น ยาว 15 เส้น วัดโดยรอบได้ 65 เส้น 8 วา มีประตูเชิงเทินรอบหอรบด้านละ 2 ประตู (เชาว์ พลกิจ : สัมภาษณ์)

ชุมชนรอบค่ายเนินวง

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 3) ได้มีการขยายเมืองจันทบุรี จากบ้านลุ่ม ไปอยู่บริเวณวัดโยธานิมิตร เพื่อเตรียมการป้องกันทัพญวนที่จะยกเข้ามาตีจากทางทะเล เมืองใหม่มีลักษณะเป็นเมืองป้อมปราการ มีกำแพงล้อมรอบ แต่ประชาชนย้ายตามขึ้นมาเรื่อยๆ ส่วนใหญ่ยังคงอยู่บริเวณบ้านลุ่มเพราะอยู่ติดแม่น้ำจันทบุรี สะดวกแก่การคมนาคมติดต่อค้าขาย และได้ย้ายกลับไปบ้านลุ่มที่เดิมในสมัยรัชกาลที่ 4

บ้านท่าเนียน เป็นที่ตั้งของเจ้ากรมการเมืองต่าง ๆ เช่น พระสมุหกลาโหม (ดิส บุณนาค) ต่อมาหลวงนายสิทธิ์ (ช่วง บุณนาค) และเป็นบ้านเจ้าพระยาจันทบุรี ในสมัย สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 5 ชุมชนแห่งนี้เมื่อสร้างในปีพ.ศ. 2377 - 2378 ในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าพระยาพระคลัง(ดิส บุณนาค)ได้สั่งให้ผู้คนที่อยู่ที่บ้านลุ่มย้ายมาอยู่ที่เมืองเนินวง จะมีประชาชนมาอยู่บ้าง แต่ไม่ได้มาทั้งหมด ภายหลังเมื่อทราบแน่ชัดว่าญวนไม่ยกกองทัพมายึดเมืองจันทบุรีแน่แล้ว และพื้นที่อยู่ไกลการสัญจรไปมาไม่สะดวก น้ำที่จิบบริโภคน้ำขุ่น จึงตามใจผู้คน ใครใคร่สมัครใจอยู่ที่นี้ ก็ให้อยู่ตามปกติ ใครใคร่จะกลับไปอยู่ที่เมืองบ้านลุ่มตามเดิมก็ไม่ขัดข้อง

หมู่บ้านหัวหิน อยู่ทางทิศใต้ของเมืองเนินวง (ค่ายเนินวง) เป็นแหล่งที่มีศิลาแลงมาก เป็นแหล่งที่นำศิลาแลงตัดเป็นก้อนสี่เหลี่ยม ด้วยเครื่องมือชนิดหนึ่งเรียกว่าชะแมะ แลงที่ว้านี้นำไปสร้างกำแพงเมืองที่เนินวง

บ้านศาลาแดง เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเมืองเนินวงที่อยู่ระหว่างบ้านบางกะจะ กับเมืองเนินวง ชื่อศาลาแดงนี้น่าจะมีศาลาลงคาสีแดงตั้งอยู่ จึงมีชื่อนี้เรียกกันมาถึงทุกวันนี้

ค่ายเนินวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มีประชาชนชาวไทยจำนวนมากเข้ามาเที่ยวชม ภายในค่ายเนินวง ชุมชนมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง หน่วยงานราชการเข้ามาปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เอื้ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ที่จอดรถชนิดต่าง ๆ ชุมชนร่วมกันพัฒนาและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ มีการสร้างพิพิธภัณฑ์พานิชานวิ เพื่อแสดงเรือจำลอง สินค้าที่นำไปขายต่างประเทศโดยทางเรือ วัตถุประสงค์ที่นำขึ้นมาจากท้องทะเลเป็นต้น (นายโชคดี ยอดงาม. 2556: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 52 “ชุมชนบริเวณค่ายเนินวง”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556

ภาพที่ 53 “ศาลหลักเมืองที่ค่ายเนินวง”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 54 “วัดโยธานิมิต”

ที่มา : <http://WWW.thaigoodview.com>

ความสัมพันธ์ของชุมชนกับค่ายเนินวง

ชุมชนชาวบางกะจะเคยได้เข้าเฝ้ารับเสด็จ รัชกาลที่ 4 บริเวณค่ายเนินวง ดังปรากฏหลักฐานจากหนังสือ “ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) ลิลิตยอพระเกียรติ แลโคลงพระนาม พระเจ้าลูกยาเธอในรัชกาลที่ 4 “เสด็จประพาสหัวเมืองตะวันออกถึงเมืองตราด (หน้าที่ 152 -153) ข้อความว่า

“ครั้นมาถึงเดือนยี่แรมห้าค่ำ (วันที่ 4 มกราคม 2400) เสด็จพระราชดำเนินไปประพาสหัวเมืองฝ่ายตะวันออกจนถึงเมืองตราด ครั้งนั้นได้ทำเรือกลไฟขึ้นลำหนึ่งชื่อพระที่นั่งสยามอรสมุพล ครั้นจะเสด็จไปในเรือพระที่นั่งสยามอรสมุพลก็เป็นเรือเล็กไม่พอเจ้าจอมที่จะตามเสด็จด้วยแลข้าราชการพนักงาน จึงเสด็จไปด้วยเรือพระที่นั่งข้าหลวงเดิม ชื่อโพน แผ่นทะเล ให้เรือพระที่นั่งสยามอรสมุพลชักไปประทับเมืองชลบุรีแล้วอ่างศิลาแล้วไปประทับที่บางพระ เมืองบางละมุง แล้วไปประทับที่ช่องแสมสาร สั่งให้กรมการเมืองระยองสร้างพระเจดีย์ขึ้นที่เขาแหลมเทียนองค์หนึ่ง แล้วข้ามตัดไปเมืองจันทบุรี เสด็จพระราชดำเนินขึ้นประทับพลับพลาที่หน้าเมืองเนินวงสามราตรี รับสั่งให้สถาปนาพระเจดีย์ขึ้นที่หลังพระอุโบสถวัดโยธานิมิตองค์หนึ่งสูงแปดวา แล้วเสด็จไปเขาสระบาปทอดพระเนตรน้ำธารที่คลองนารายณ์ สั่งให้พระพิพิธภักดีสร้างพระเจดีย์ขึ้นที่กลางคลองนารายณ์องค์หนึ่งสูงสามวา แล้วเสด็จประพาสไปที่เมืองเก่า แลเขาพลอยแหวนบ้านบางกะจะทั่วแล้วเสด็จออกจากเมืองจันทบุรีไปเมืองตราดขึ้นประพาสที่เกาะช้าง แล้วเสด็จกลับเข้าแวะตามเกาะแลฝั่งเป็นหลายตำบล จนกระทั่งถึงกรุงเทพฯ ณ วันเสาร์เดือนสามแรมแปดค่ำ (วันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2400)

การเสด็จประพาสในครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงพระเยาว์ พระชนมายุ 4 พรรษา ได้ทรงเสด็จด้วย

ภาพที่ 55 “พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ภาพที่ 56 “พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”
ที่มา : <http://WWW.blogspot.com> ที่มา : <http://WWW.thaigoodview.com>

ประวัติการสร้างค่ายเนินวง

ภาพที่ 57 “ค่ายเนินวง”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2556

ค่ายเนินวง ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 71 ตอนที่ 3 ลงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2497 เนื้อที่ 270 ไร่ 2 งาน 96 ตารางวา ค่ายเนินวง หรือค่ายรบโบราณ เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2377 ในแผ่นดินสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) ตำแหน่ง สมุทกลาโหม ได้นำกำลังทหารจากหัวเมืองต่าง ๆ จำนวน 1 กองทัพมาดำเนินการก่อสร้าง พร้อมกันนี้ได้นำบุตรชายคนโตตำแหน่งหลวงนายสิทธิ์ ชื่อ(ช่วง บุนนาค) และบุตรคนที่ 2 จมื่นราชามาตย์ ชื่อ (ข้า บุนนาค) พร้อมด้วยแม่ทัพนายกองมี พระยารณฤทธิ์โกษา,พระปลัดเมืองสมุทรปราการ, พระยารามกำแพง, พระนครินทร์, ผู้ช่วยเมืองแกลง,หลวงฤทธิ์อรรคราช, หลวงเทพวุธ, หลวงจันทร์, หลวงนรารณฤทธิ์, จหมื่นมณเฑียรพิทักษ์, ยกกระบัตรเมืองนนท์, พระยาวิเศษของ, หลวงคลัง, หลวงขลุ้ง, ขุนบรรจงพานิช, หลวงพิทักษ์ และพระยาอภัยพิพิธ ได้สำรวจภูมิประเทศแล้วเห็นว่า ตัวเมืองจันทบุรีเดิมสมัยนั้นอยู่ลึกเข้าไปมาก ไม่สะดวกที่จะใช้เป็นที่มั่นสำหรับตั้งรับกองทัพของข้าศึกได้ เห็นว่าบ้านเนินวงเป็นเนินเขาเล็ก ๆ ในพื้นที่ตำบลบางกะจะ ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองเดิมไปทางทิศตะวันตก ประมาณ ๘ กม. เป็นชัยภูมิที่ดี ตรงเชิงเขาสามารถมองเห็นข้าศึกในระยะทางไกล ๆ ได้ดี

เริ่มทำการก่อสร้างเมื่อวันศุกร์ที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2377 (จ.ศ. 1196) ปีมะเมีย อศก. เหมันตฤดู โดยได้โค่นต้นไม้รอบเนินเขาทั้งหมด กำหนดแนวกำแพงรอบตัวเมือง กำหนดการสร้างเป็นลักษณะเป็นเมืองป้อม มีความกว้างประมาณ 500 เมตร ความยาวประมาณ 600 เมตร เกือบเป็นรูปสี่เหลี่ยม ได้ขุดดินโดยรอบนอกกำแพง กว้าง 24 เมตร ลึก 2 เมตร มีเนื้อที่ประมาณ 270 ไร่เศษ ด้านหน้าสร้างเป็นกำแพงสูง 6 เมตร ล้อมรอบด้วยป้อม คู และประตูสี่ทิศ มีปืนใหญ่จุกช่องตามกำแพงเมืองตั้งเรียงรายไปตามช่องโอบเสมา เพื่อเป็นชัยภูมิตั้งรับศึกถนัดที่จะมาทางทะเล เนื่องจากอยู่ในที่สูงเหมาะกับการตั้งรับข้าศึกและใช้อาวุธยิงด้วยปืนใหญ่ โปรดเกล้าฯให้ย้ายชุมชนจากบ้านลุ่ม (ตัวเมืองจันทบุรี) ให้มาอยู่ยังบ้านเนินวง ภายในบริเวณนี้จึงเรียกว่าเมืองใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วยศาลหลักเมือง คลังเก็บอาวุธ และวัดโยธานิมิต ซึ่งในปัจจุบันก็ยังมีพระจำพรรษาอยู่ จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงโปรดให้อพยพผู้คนกลับไปอยู่ในเมืองได้ดังเดิม

ภาพที่ 58 “หอค้อยค่ายเนินวง”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2556

ภาพที่ 59 “บันไดทางขึ้นป้อมค่ายเนินวง”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2556

ภาพที่ 60 “ป้อมปืนค่ายเนินวง”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2556

ภาพที่ 61 “ศาลหลักเมืองในบริเวณค่ายเนินวง”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2556

ภาพที่ 62 “ป้ายศาลหลักเมืองในบริเวณค่ายเนินวง”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2556

วัดพลับ

ภาพที่ 63 “วัดพลับ”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

ชุมชนรอบวัดพลับ

ตั้งอยู่ที่ ตำบลบางกะจะ ห่างจากค่ายเนินวงประมาณ 1 กิโลเมตร สังเกตป้ายบอกทางเข้าทางซ้าย ตามหลักฐานทางโบราณคดี สันนิษฐานว่าพื้นที่ชุมชนวัดพลับและบ้านบางกะจะคงมีอายุในราว พ.ศ. 2300 เป็นบริเวณที่กองทัพของพระเจ้าตากสินมหาราชได้ใช้พักไพร่พล สิ่งก่อสร้างในวัดมีด้วยกันหลายสมัย ผู้พระไตรปิฎกไม้ลงรักปิดทองเขียนลายรดน้ำศิลปะแบบอยุธยาตอนปลาย เจดีย์ทรงปราสาทสร้างเมื่อ พ.ศ.2441 หอไตรกลางน้ำเป็นอาคารไม้ เสารองรับหลังคาเป็นของเดิมมีเขียนลายรดน้ำปิดทอง อายุเก่ากว่าสมัยก่อนอยุธยา ได้รับการซ่อมครั้งล่าสุด เมื่อพ.ศ. 2518 เจดีย์กลางน้ำเป็นเจดีย์ทรงระฆัง รูปแบบรัตนโกสินทร์ วิหารไม้หลังคาทรงจัตุรมุขที่มีอายุนับร้อยปี ภายในประดิษฐานพระประธานปางทุรกิรียา สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน เมื่อครั้งเสด็จเมืองจันทบุรี และพระอุโบสถแห่งนี้ยังเคยใช้เป็นสถานที่ปลุกเสกมูรธาภิเษกในสมัยต้นราชวงศ์จักรี (มูรธาภิเษก คือ น้ำรดพระเศียรในงานราชาภิเษก หรือพระราชพิธีอื่น ๆ –พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525) ด้านหลังวัดเคยมี “ลำซ่าง” ซึ่งเชื่อว่าเหลืออยู่ที่วัดนี้เพียงแห่งเดียวเท่านั้น เป็นที่เผาศพแบบโบราณ มีลักษณะเป็นหลังคาลาดชัน 5 ชั้น ยอดแหลมมุงด้วยกระเบื้องเกล็ดเต่า (กระเบื้องดินเผาปลายตัดเป็นมุมแหลม ผิวด้านสีแดงตามเนื้อดิน ใช้มุงหลังคา โบสถ์ วิหาร : พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525) แต่ปัจจุบันพังทลายลงไปแล้ว

ภาพที่ 64 “เส้นทางสู่วัดพลับ”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

ภาพที่ 65 “ชุมชนรอบวัดพลับ 1”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

ภาพที่ 66 “ชุมชนรอบวัดพลับ 2”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 67 “ชุมชนรอบวัดพลับ 3”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

ความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดพลับ

ชาวชุมชนบางกะจะจะมีประเพณีตักบาตรเทโวที่วัดพลับ ตามตำนานของพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า ก่อน พ.ศ. 80 ปี พระพุทธองค์ยังทรงพระชนชีพอยู่ พระองค์ได้เสด็จขึ้นไปจำพรรษาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อเทศนาโปรดพระพุทธรูปเป็นเวลา 3 เดือน นับตั้งแต่วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 จนถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งพระองค์จะต้องเสด็จลงมาจากดาวดึงส์ในวันออกพรรษา จึงเป็นประเพณีของชาวพุทธที่มีการตักบาตรเทโวในวันนี้

การตักบาตรเทโวเป็นประเพณีที่ให้ชาวพุทธระลึกถึงวันคล้ายวันพระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากเทวโลก หลังจากเทศนาโปรดพุทธรูป นอกจากนี้นี้ยังปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนรุ่นหลังและรักษาประเพณีไว้สืบไป สำหรับการตักบาตรเทโวของชาวชุมชนบางกะจะ มีวัตถุประสงค์ที่พิเศษออกไปอีกประการหนึ่ง คือ เป็นการตักบาตรเพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและไพร่พลที่มาพักพลบริเวณบ้านบางกะจะ เมื่อคราวที่ยกไพร่พลมาตั้งมั่นที่จันทบุรี เพื่อเตรียมกอบกู้อิสรภาพเมื่อคราวเสียกรุงครั้งที่สอง

การตักบาตรเทโวของชาวชุมชนบางกะจะ เริ่มด้วยการนิมนต์พระสงฆ์มารับบิณฑบาต โดยเดินจากวัดโบสถ์บางกะจะถึงวัดพลับ โดยสมมติว่าเป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์ ในวันตักบาตรเทโววันนี้มีการอัญเชิญพระพุทธรูป 1 องค์ ประดิษฐานบนล้อเลื่อนมีบุชบกและมีบาตรตั้งอยู่หน้าพระพุทธรูป มีคนลากนำหน้าพระสงฆ์เดินตาม ชาวบ้านจะเตรียมรูปเทียน ข้าวสารอาหารแห้ง ยืนเรียงรายสองฝาก

ทางเดินเพื่อใส่บาตร บางปีมีชาวบ้านแต่งตัวเป็นพระอินทร์เดินนำหน้าขบวน ตามด้วยนางฟ้านางสวรรค์ โปรงข้าวตอกดอกไม้แก่ผู้มาตักบาตรและยมบาล ตามท้ายขบวนด้วยกลองยาว เพิ่มความสนุกสนานรำเรง เสร็จจากการตักบาตรแล้วบางคนก็จะจำศีลที่วัดและพูดคุยกับพระสงฆ์ บางคนก็กลับบ้านตามอริยาศัย การตักบาตรเทโวนับเป็นประเพณีที่ทำกันสืบมาทุกปี

ภาพที่ 68 “การทำบุญตักบาตรเทโว”
ที่มา : <http://WWW.board.postjung.com>

ประวัติการสร้างวัดพลับ

ภาพที่ 69 “วัดพลับ”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

วัดพลับ (สุวรรณพิมพาราม) หมู่ 1 ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองเป็นวัดในปี พ.ศ. 2300 ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ (พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) รั่ววิสุฯ เมื่อปี พ.ศ. 2534 เมื่อปี พ.ศ. 2442 พระอธิการสร้อยเป็นเจ้าอาวาส และเป็นพระอุปฌาวัดพลับ เป็นวัดเก่าแก่สมัยอยุธยาตอนปลาย สร้างขึ้นราว พ.ศ. 2300 ได้ชื่อวัดพลับเพราะบริเวณวัดมีต้นพลับขึ้นอยู่ทั่วไป วัดพลับ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 97 ตอนที่ 41 ลงวันที่ 4 มีนาคมพ.ศ. 2532 เนื้อที่ 4 ไร่ 2 งาน 96 ตารางวา ตามทะเบียนโบราณสถานวัดพลับที่ขึ้นทะเบียนไว้

จากตำนานคำบอกเล่า กล่าวว่า วัดพลับ แห่งนี้ สร้างโดย ชาวจีนแต่จิว เพราะในสมัยนั้นมีชาวจีนอาศัยอยู่หนาแน่น จนกลายเป็นชุมชนชาวจีนที่ใหญ่ที่สุดของทางภาคตะวันออก ได้นิมนต์ พระอาจารย์ทองจากวัดแห่งหนึ่ง อยู่ใกล้ (ไม่ปรากฏชื่อ)วัดโบสถ์พลอยแหวน ร่วมกับ พระรุดงค์จาก กรุงศรีอยุธยา ช่วยกันสร้าง เดิมชื่อ วัดสุวรรณติมราราม แปลว่า วัดพลับทอง ด้วยใกล้วัดมี ต้นพลับ อยู่จำนวนมาก ชาวบ้านจึงพากันเรียก วัดพลับ บ้างก็เรียก วัดพลับบางกะจะ เพราะวัดตั้งอยู่ใกล้ ตลาดเก่าบางกะจะ

วัดพลับ มีความเกี่ยวเนื่องกับ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มหาราช กล่าวคือ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มหาราช เมื่อครั้งเป็นที่ พระยาวชิรปราการ ได้พาทหาร 500 คน ตีฝ่าวงล้อมทหารพม่ามุ่งหน้าสู่ทิศตะวันออกของไทย ก่อนจะเสีย กรุงศรีอยุธยา ให้กับพม่าเป็นครั้งที่ 2 ผู้รับฝืนฝ่าพาสัมครพรรคพวกเคลื่อนทัพลงไปจนถึง เมืองระยอง ณ ที่แห่งนี้ พระยาวชิรปราการ ได้สถาปนาตนเป็น พระเจ้าตากสิน โดยการยอมรับจากไพร่พลทั้งปวง ครั้นจะเคลื่อนทัพเข้าสู่ เมืองจันทบูร แต่ พระยาจันทบูร ไม่ยอมอ่อนน้อม กลับปิดประตู (จันทบุรี) เมืองสังหารป้องกันเชิงเทินอย่างเข้มแข็ง แต่ท้ายที่สุดก็แพ้ทุกโคลบายอันแยบคายของ พระเจ้าตากสิน โดยตรัสให้ หลวงพิชัยอาสา เรียกประชุมแม่ทัพนายกองว่า คืบนี้จะต้องเข้าตี เมืองจันทบูร ให้จงได้ และในเย็นวันนั้นเอง หลังจากเหล่าทหาร และรู้พลกินอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระเจ้าตากสิน ได้สั่งแม่ทัพนายกองว่า เราจะตีเมืองจันทในค่ำวันนี้ เมื่อกองทัพพุ่งเข้าเยนกินเสร็จแล้ว ทั้งนาย และไพร่ให้เททิ้งอาหารที่เหลือ และต่อยหม้อเสียให้หมด หมายถึงกินข้าวเข้าด้วยกันในเมืองเอापรุ่งนี้ ถ้าตีเอาเมืองจันทไม่ได้ในค่ำวันนี้ ก็จะได้ (ทุบ) ตายเสียด้วยกันให้หมดทีเดียว ในที่สุดก็ตี เมืองจันทบูร ได้สำเร็จ

จากตำนานยังเล่าสืบต่อกันว่า ก่อนที่กองทัพพระเจ้าตากสินจะเข้าตีเมืองจันทบูร ได้มีการทำพิธีทางพระพุทธศาสนา ณ วัดพลับ สร้างพระยอดธง และประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้กับทหารทุกคนในกองทัพ เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจทหารให้เกิดความฮึกเหิม กล้ารบเพื่อชาติมากขึ้น ด้วยพุทธคุณทำให้คงกระพันชาตรี แคล้วคลาดตลอดกาล นอกเหนือจากนี้แล้ว ยังให้พุทธคุณด้าน โชคลาภ เมตตามหานิยม อีกด้วย

ภาพที่ 70 “พระเจ้าตากสินมหาราช”

ที่มา : <http://WWW.bing Images.com>

ภาพที่ 71 “วิหารไม้หลังเดิม ”

ที่มา : <http://WWW.thaigoodview.com>

ภาพที่ 72 “วิหารไม้ ”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

ภาพที่ 73 “ประดิษฐานพระพุทธรูปปางบำเพ็ญทุกรกิริยา”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

วิหารไม้ ประดิษฐานพระพุทธรูปปางบำเพ็ญทุกรกิริยา ตัววิหารตั้งอยู่ทางทิศเหนือหน้าวัด รูปทรงเป็นอาคารไม้สี่เหลี่ยมจัตุรัส หลังคาทรงจัตุรมุขประดับด้วยเจดีย์ขนาดเล็ก เครื่องถ่ายองหรือปั้นลม (ไม้แผ่นปิดหัวแป้โครงหลังคา) เป็นไม้แกะสลักสวยงาม ช่องลมทั้งสี่ด้านฉลุเป็นลวดลายฝีมือช่างพื้นเมือง หอไตร มีรูปทรงเป็นหอไตรขนาดกลาง สร้างอยู่ในสระน้ำ เป็นอาคารทรงไทยหลังคาสองชั้น ทรงจั่ว มีระเบียงรอบหอ โครงสร้างเป็นไม้ตกแต่งด้วยเครื่องถ่ายองไม้ยังพอมองเห็น การตกแต่งเสาและบริเวณด้านหน้าที่เคยเป็นลวดลายลงรักปิดทอง แบบลายรดน้ำ (ทรงพล นิยมวงศ์ : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 74 “หอไตร ในสระน้ำ”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

ภาพที่ 75 “หอไตร ”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

หอไตรกลางน้ำของวัดพลับ มีรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ได้รับการบูรณะใหญ่ 2 ครั้ง คือ ในปี พ.ศ. 2518 และในปี พ.ศ. 2550 ตามโครงการปฏิสังขรณ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดและศาสนสถานสำคัญเพื่อเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสฉลองราชสมบัติครบ 60 ปี

หอไตรกลางน้ำเป็นอาคารไม้ทรงไทยขนาดกว้าง 5.64 เมตร ความกว้าง 10.75 เมตร สร้างอยู่กลางสระน้ำ หลังคาเครื่องไม้ทรงจั่วลดชั้นทางด้านหน้าและด้านหลัง ด้านข้างมีชายคาปีกนกประดับเครื่องลាយองช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าอุตุโครงจั่วตีด้วยไม้กระดานทาสีแดง มุงกระเบื้องดินเผาทำมือปลายแหลม ฝาไม้ของหอไตรเป็นฝาปะกน พบร่องรอยว่าเดิมเคยมีการเขียนลายรดน้ำเป็นลายดอกไม้ร่วง และลายเครือเถา มีประตูทางเข้าเฉพาะด้านหน้า ด้านข้างมีหน้าต่างด้านละ 2 บาน เสาของหอไตรเป็นเสาไม้กลม 20 ต้น (กิตติพัฒน์ ยงยุทธ : สัมภาษณ์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 76 “เจดีย์ กลางน้ำ”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

เป็นเจดีย์ทรงระฆังทรงกลม ก่ออิฐถือปูนรูปแบบรัตนโกสินทร์ สูงประมาณด้านละ 4 เมตร ไม่ประดับกระเบื้อง ฐานยกสูง ตัวองค์ระฆังขนาดเล็ก มีองค์ประกอบทั้ง 8 ลักษณะศิลปะแบบสมัยอยุธยาตอนกลาง ได้รับการบูรณะเมื่อปีพุทธศักราช 2481 มาจนถึงปัจจุบัน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 77 “บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์”
ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ตามตำนานกล่าวว่า ได้นำน้ำบริเวณพระเจดีย์กลางน้ำ ณ วัดพลับแห่งนี้มาใช้ในการทำน้ำพระพุทธรณ์ เนื่องในงานพิธีมงคลต่าง ๆ ในครั้ง สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มหาราชทำการกอบกู้ชาติแผ่นดิน กล่าวคือ ก่อนที่พระยาวชิรปราการจะเข้าตี (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) ได้พาเหล่าบรรดาทหารหาญมาประพรมน้ำพระพุทธรณ์ และทำพิธีทางพุทธศาสนา ก่อนออกสู้รบที่วัดพลับ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ พระราชพิธีราชาภิเษกของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี นับแต่ต้นราชวงศ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช ลุถึง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราช พ่อหลวงองค์ปัจจุบันของปวงชนชาวไทย ได้รวบรวมน้ำจากแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ในเมืองจันทร์ ได้แก่ น้ำจากถ้ำพระนารายณ์ ตำบลคลองนารายณ์ น้ำที่สระแก้ว ตำบลพลอยแหวน และน้ำพระพุทธรณ์จากวัดพลับแล้วทำพิธีน้ำพระพุทธรณ์พุทธาภิเษก ตลอด 3 วัน 3 คืน ณ พระอุโบสถวัดพลับแห่งนี้ (ประสิทธิ์ เปี่ยมพุ่ม : สัมภาษณ์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 78 “พระปรางค์”

ที่มา : ถ่ายเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2556

พระปรางค์ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2441 ประกอบด้วยองค์ปรางค์สูงประมาณ 20 เมตร ซึ่งมีซุ้มประตูสี่ทิศ เหนือประตูเป็นรูปพราหมณ์จันทร ตัวปรางค์ตั้งอยู่บนฐานประทักษิณ 2 ชั้น มีบันไดทางขึ้น 4 ทาง ส่วนยอดปรางค์มีการซ้อนชั้น มีชั้นเชิงบาตรรองรับตัวปรางค์ขนาดเล็ก มีรูปปั้นเศียรช้างประดับทั้ง 4 ทิศ ลักษณะยอดบนซึ่งเป็นยอดปรางค์และตรีศูลเป็นลักษณะที่ไม่ได้พบมากนักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โบสถ์ เป็นโบสถ์ที่ใช้ในการประกอบน้ำพระพุทธรูปสำหรับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ ตัวโบสถ์มีการบูรณปฏิสังขรณ์แล้วหลายครั้ง ปัจจุบันมีลักษณะเหมือนโบสถ์ไทยทั่วไป หน้าบันเป็นลวดลายปูนปั้นพระนารายณ์ทรงครุฑ เครื่องตกแต่งหลังคาเป็นปูนปั้นเช่นเดียวกัน เจดีย์กลางน้ำ เป็นเจดีย์ทรงกลม ก่ออิฐหินปูน สูงประมาณ 7 เมตร ไม่ประดับกระเบื้อง ยกฐานสูง ตัวองค์ระฆังขนาดเล็ก มีส่วนประกอบแบบเจดีย์ระฆังทรงกลมทั่วไป ลักษณะศิลปะแบบอยุธยาตอนกลางได้รับการบูรณะเมื่อ พ.ศ. 2481

(สิทธินันท์ ศรีจันทร์ นายกเทศมนตรีตำบลบางกะจะ : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 79 “สำช่างที่ปุระณะขึ้นมาใหม่”

ที่มา : <http://WWW.thaigoodview.com>

มีสถาปัตยกรรมเก่าแก่ของวัดพลับอีกหลังหนึ่งซึ่งไม่ได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานไว้พร้อมกันกับหลังอื่น คือ เมรุเผาศพซึ่งชาวบ้านบางกะจะจะเรียกเป็นภาษาพื้นบ้านว่า “สำช่าง” สร้างด้วยไม้ เป็นรูปทรงสูงประกอบด้วยเสาไม้กลมสี่ต้นรองรับหลังคาสี่เหลี่ยม ย่อขึ้นไป 5 ชั้น มุงด้วยกระเบื้องดินเผา ปลายยอดแหลม ด้านหน้ายังมีอาคารเป็นศาลาโถงอีกหลังหนึ่ง ซึ่งเป็นอาคารที่สร้างคู่กันมา ปัจจุบันถูกพายุฝนพัดพังลงมาองอยู่กับพื้นแล้ว เหลือแต่ศาลาโถงเท่านั้น (นิรันดร์ ศรีจันทร์ : สัมภาษณ์)